

Original article

Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Kaynaştırma Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerine Sağlanan Destek Özel Eğitim Hizmetlerinin Belirlenmesi

Identifying Special Education Services Provided to Classroom Teachers of Inclusive Education Students with Intellectual Disabilities

Uğur Armutçu *

Ministry of National Education, Bursa, Türkiye

Özet

Bu araştırmanın amacı, sınıflarında zihinsel yetersizlikten etkilenmiş kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerine sağlanan özel eğitim hizmetlerinin belirlenmesidir. Araştırmada Bursa ili merkez ilçelerinde bulunan, 32 farklı ilkokul ve 50 farklı sınıfta çalışan sınıf öğretmenleriyle bire-bir görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılara sağlanan özel eğitim hizmetlerinin belirlenebilmesi için hazırlanan veri toplama araçları öğretmenler ile birebir görüşülerek uygulanmıştır. Araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin; Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) tarafından hazırlanan eğitim planlarına, ilçe özel eğitim değerlendirme kurulu raporlarının hazırlanmasına, okullarında bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) geliştirme birimi bulunmasına, önerilen özel eğitim hizmetlerine, RAM'lar tarafından hazırlanan eğitim planlarına, hazırlanan BEP içeriklerine, sınıf içi destek ve destek eğitim odalarına yönelik olumlu görüşler belirttikleri görülmüştür. Ayrıca araştırmada sınıf öğretmenlerinin BEP geliştirmeye yönelik yardım alma, destek hizmetlerden faydalanma, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocuklar ve eğitimleri ile ilgili aldıkları ders, destek hizmetlere gereksinim durumlarına ilişkin ise olumsuz görüşler belirttikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma, Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Birey, Özel Eğitim Hizmetleri, Destek Özel Eğitim Hizmetleri, Sınıf Öğretmenleri

Abstract

The purpose of this study is to identify the special education services provided to classroom teachers who have students with intellectual disabilities in their classes. The study involved one-on-one interviews with classroom teachers working in 32 different elementary schools and 50 different classrooms located in the central districts of Bursa Province. Data collection tools designed to identify the special education services provided to participants were administered through one-on-one interviews with the teachers. The results of the study revealed that classroom teachers expressed positive views regarding the educational plans prepared by Guidance and Research Centers (RAM), the preparation of district special education evaluation committee reports, the presence of an Individualized Education Program (IEP) development unit in their schools, the recommended special education services, the educational plans prepared by RAMs, the content of the prepared IEPs, and in-class support and resource rooms. Furthermore, the study revealed that classroom teachers expressed negative views regarding receiving assistance with IEP development, accessing support services, the courses they took regarding children with intellectual disabilities and their education, and their need for support services.

* Corresponding author:

Uğur Armutcu is a teacher at Ministry of National Education, in Bursa, Türkiye.
Email: efe.ugur@gmail.com

Keywords: Inclusion, Individuals with Intellectual Disabilities, Special Education Services, Supportive Special Education Services, Classroom Teachers

Received: 18 February 2024 * **Accepted:** 09 April 2026 * **Published:** 20 July 2026

GİRİŞ

Zihin yetersizliği olan bireyler fırsat eşitliği ilkesi doğrultusunda hizmetlerin doğru ve işlevsel şekilde planlanmasıyla sunulan hizmetlerden yüksek düzeyde fayda sağlaması gereken özel gereksinimli bireyler arasında yer almaktadır (Aydın, 2015). Zihin yetersizliği olan bireylerin toplumsal yaşama herhangi bir desteğe gereksinim duymadan katılabilmeleri eğitim gereksinimlerinin bireysel farklılıkları, yapabildikleri dikkate alınarak belirlenmesiyle ve yerleştirildikleri eğitim ortamlarından en üst düzeyde fayda sağlamalarıyla olabilecektir (Cavkaytar ve Diken, 2005). Zihin yetersizliği olan bireylerin yerleştirilebileceği eğitim ortamları benzer tanıya sahip öğrencilerin devam ettiği ayrılaştırılmış eğitim ortamları ve çocuğun tipik gelişim gösteren akranlarıyla aynı eğitim ortamına devam ettiği, en az sınırlandırıcı, gereksinimlerine en uygun olan kapsayıcı eğitim ortamları olarak ikiye ayrılmaktadır (Rakap ve Kalkan, 2017).

Kapsayıcı eğitim ortamları arasında yer alan kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarının uygulandığı ortamlar zihin yetersizliği olan bireylerin sosyal yeterlilikleri açısından tipik gelişim gösteren akranları ile iletişim becerilerini geliştirmelerine, sosyal kabul görmelerini kolaylaştıracak davranışlara dair uygun yaşantılar elde etmelerine, olumlu ve/veya olumsuz durumlar ile karşılaştıklarında verebilecekleri tepkilerin sosyal açıdan kabul gören hallerini belirlemede fayda sağlamaktadır (Çalışoğlu ve Tanışır, 2018; Gök, 2013; Kara, 2016; Kargın, 2004; Pamuk, 2016; Tuzcuoğlu, 2015, Yılmaz ve Melekoğlu, 2018). Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarının uygulandığı ortamlar zihin yetersizliği olan bireyler dışında bu bireylerin aileleri, tipik gelişim gösteren bireyler-aileleri ve eğitimcilere de farklı katkılar sunmaktadır (Arıkan, 2019). Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarından en uygun şekilde yararlanabilmek için araç-gereçler ve uygulanacak yaklaşım belirlenmeli (Yazıcıoğlu, 2018), destek özel eğitim hizmetlerinin en uygun şekilde planlanmalı (Karabulut, 2018), özel eğitim alanında eğitim almış öğretmen ile sınıflar desteklenmeli (Yılmaz ve Melekoğlu, 2018), hazırlanan bireysel eğitim planları uygulanmalı ve hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı kontrol edilmelidir.

Destek özel eğitim hizmetleri sunulan kişiye, sunuldukları yere göre farklı sınıflamalara ayrılmaktadırlar (Karabulut, 2018). Destek özel eğitim hizmetleri türlerine göre destek oda/sınıf eğitimi, sınıf içi yardım, özel eğitim danışmanlığı (Batu ve Kırcaali-İftar, 2010), sunuldukları yere göre sınıf içinde-sınıf dışında (Sucuoğlu ve Kargın, 2010), sunuldukları kişiye göre doğrudan ve dolaylı (Ökçün-

Akçamuş, 2017) olarak sınıflanabilmektedir. Özetle destek hizmetlerin türü, yoğunluğu ve niteliği, öğrencinin kapsayıcı eğitim ortamına yerleştirilme biçimine (tam zamanlı ya da yarı zamanlı kaynaştırma), gereksinimlerine ve eğitim ortamının kaynaklarına (fiziki yapı, araç-gereç) bağlı olarak değişmektedir (Kalkan,2020).

Sınıf öğretmenleri ise destek özel eğitim hizmetlerinin kimi zaman yararlanıcıları kimi zaman ise sunan kişiler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Örneğin sınıf öğretmenlerine özel eğitim danışmanlığıyla davranış kontrolü, olumlu davranışların artırılması, akademik becerilerin öğretimi, eğitsel değerlendirme ve bireysel eğitim programı hazırlamaya yönelik danışmanlık hizmetleri verilebilmektedir (Batu ve Topsakal, 2003). Ayrıca destek özel eğitim hizmetleri öğretmenler tarafından destek eğitim odasında, kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarına devam eden öğrencilere gereksinim duydukları alanlarda sunabilmektedir.

Sınıf öğretmenleri öğrencilerinin gereksinimlerini belirleyerek, bireyselleştirilmiş eğitim programlarını uygulayarak (Çerezci,2015), özel gereksinimli bireye yönelik planlama, yürütme ve değerlendirme için en etkili öğrenme-öğretme ortamlarını (Kuzgun ve Deryakulu, 2009) oluşturmaktadır. Ancak sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarına yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmalar sınıf öğretmenlerinin yukarıda belirtilen gereklilikleri yerine getirmede zorluklar yaşadıkları ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmaların sonuçları incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun lisans eğitimleri sırasında özel eğitim uygulamalarına yönelik dersler almadıklarını (Avcıoğlu vd., 2005), ders alan öğretmenlerin ise uygun uygulamalar için bilgi gereksinimlerinin olduğunu (Akdemir Oka, 2008), kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamaları (Sadioğlu, 2011) ve fiziksel çevre düzenlemeleri (Güzel,2014) için yoğun desteğe gereksinim duyduklarını belirttikleri görülmektedir. Ayrıca bu araştırmalar öğretmenlerin RAM gibi kurumlar ile işbirliğine yönelik desteğe gereksinim duyduklarını (Yılmaz ve Melekoğlu, 2018) belirtmektedir.

Özetle sınıf öğretmenlerinin hafif düzeyde zihinsel yetersizlikten etkilenmiş bireylerin eğitimine yönelik yeterliliklerinin artırılmasına gereksinimleri olduğu ve bu gereksinimleri azaltabilmek adına sınıf öğretmenlerine destek özel eğitim hizmetlerinin sağlanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Sınıf öğretmenlerine sunulan destek özel eğitim hizmetlerinin ne olduğunun ve ne oranda sunulduğunun belirlenmesi hem sınıf öğretmenlerinin destek özel eğitim hizmetleri bağlamında gereksinimlerini ortaya çıkarmak, hem de ileride sağlanacak destek hizmetlerinin niteliklerinin artırılmasına fayda sağlayacaktır. Sınıf öğretmenlerine sunulan destek özel eğitim hizmetlerinin hali hazırdaki durumunun tespit edilmesi, gözden geçirilerek etkin bir biçimde yürütülebilmesi için ilk adımın atılması anlamında da önemlidir. Bu nedenlerle bu araştırmada hafif düzeyde zihinsel yetersizlikten etkilenmiş kaynaştırma öğrencilerinin sınıf öğretmenlerine sağlanan özel eğitim destek hizmetlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Sınıf öğretmenlerinin zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin kaynaştırma eğitim ortamına yerleştirilmesine, tanılarına ve önerilen özel eğitim hizmetlerine yönelik görüşleri nelerdir?
2. Sınıf öğretmenlerinin zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin eğitsel değerlendirme formu, ilçe özel eğitim değerlendirme kurulu raporu, RAM tarafından BEP düzenlenmesi, BEP geliştirme birimi ve okul dışındaki kurumlar ile iş birliğine yönelik görüşleri nelerdir?
3. Sınıf öğretmenlerinin zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrenciler için okulundaki BEP geliştirme sürecine ve BEP'lerin içeriğine yönelik görüşleri nelerdir?
4. Sınıf öğretmenlerinin gereksinim duyduğu destek özel eğitim hizmetleri ve zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencileri için sunulan destek hizmet türlerine yönelik görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmada katılımcı sınıf öğretmenleri ve hafif düzeyde zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencileri için sunulan destek özel eğitim hizmetlerinin belirlenebilmesi amacıyla nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır (Patton, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını ölçüt örnekleme yöntemi (Marshall ve Rossman, 2014) ile belirlenen Bursa ili Nilüfer, Osmangazi ve Yıldırım ilçelerinde ilkokullarda görev yapan ve sınıflarında hafif düzeyde zihinsel yetersizlik tanısı ile kaynaştırma uygulamasına devam eden öğrencisi bulunan 32 farklı ilkokulda görevli toplam 50 farklı sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin 40'ı kadın, 10'u erkektir. Öğretmenlerin 8'i anasınıfı, 11'i birinci sınıf, 8'i ikinci sınıf, 12'si üçüncü sınıf, 11'i dördüncü sınıfta görev yapmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin 30'u yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin eğitimlerine ilişkin herhangi bir eğitim almamıştır. 20 öğretmenin 13'ü lisans eğitimleri sırasında özel eğitim ve kaynaştırma dersi almış, 5 öğretmen ise özel eğitim ile ilgili seminere katılmıştır, 2 öğretmen ise hizmet içi eğitim ile kaynaştırmaya uygulamalarına yönelik eğitim aldıklarını belirtmiştir. Öğretmenlerin mezun oldukları lisan programlarına ilişkin bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Öğretmenlerin mezun oldukları lisans programları ve sayıları

Mezun oldukları lisans programları	N
Sınıf öğretmenliği	28
Okul öncesi eğitimi	8
Fen edebiyat fakültesi	4
Ziraat mühendisliği	4
Resim iş eğitimi	3
Sosyoloji	1
Biyoloji	1
Elektronik mühendisliği	1

Veri Toplama Süreci

Araştırmada, araştırmacı tarafından yapılan alan yazın taraması sonucunda sınıf öğretmenlerinin öğrencilerinin tanılarına, önerilen özel eğitim hizmetlerine, değerlendirme süreç ve sonuçlarına, hazırlanan BEP'lerin içeriğine ve sunulmasına yönelik bilgi düzeylerini ve var olan durumu ortaya çıkarmak için öğrenci bilgi formu hazırlanmıştır. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerinin gereksinim duyduğu destek özel eğitim hizmetleri ve zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencileri için sunulan destek hizmet türlerini belirlemek için ise öğretmen görüşme formu hazırlanmıştır. Formlarda yer alan bu sorular özel eğitim alanında doktora eğitimini tamamlamış iki öğretim üyesinden görüş ve öneriler alınarak son haline getirilmiştir. Bu görüş ve öneriler doğrultusunda şekillenen formlar, araştırmanın yürütüleceği ilçelerin milli eğitim müdürlüklerinden alınan bilgiler doğrultusunda ölçütlere uyan okul ve sınıf öğretmenleri listesinden rastgele üç farklı okul ve üç öğretmen seçilerek pilot uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Sınıf öğretmenleri ve hafif düzeyde zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencileri için sunulan destek özel eğitim hizmetlerinin belirlenebilmesi amacıyla araştırma da öğretmen görüşme ve öğrenci bilgi formu oluşturulmuştur. Her iki formda yapılandırılmış görüşme formu niteliği taşımaktadır ve öğretmenler ile birebir görüşülerek doldurulmuştur.

Öğrenci Bilgi Formu

İki bölümden oluşan öğrenci bilgi formunun ilk bölümünde hafif düzeyde zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilere ilişkin bilgilerin elde edilebilmesi amacıyla kimlik bilgilerine yönelik beş soru, ikinci bölümde ise öğrencilerin eğitsel değerlendirme, özel eğitim hizmetleri, özel eğitim değerlendirme kurulu raporları ve bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesine ilişkin 27 soru yer almaktadır. Formda yer alan sorular özel eğitim destek hizmetlerinin belirlenmesi yönelik ülkemizde yapılan araştırmaların incelenmesi ile oluşturulmuştur. Formda özel eğitim alanında doktora eğitimini

tamamlamış iki uzmandan alınan görüş ve öneriler doğrultusunda düzeltmeler yapılmıştır. Formun ön uygulaması farklı okullarda çalışan 3 öğretmenin gönüllü katılımları ile gerçekleştirilmiştir.

Öğretmen Görüşme Formu

İki bölümden oluşan öğretmen görüşme formunun ilk bölümünde öğretmenlere ilişkin bilgilerin elde edilmesi amacıyla kimlik bilgilerine yönelik beş soru, ikinci bölümde ise öğretmenlerin özel eğitim destek hizmetlerinden yararlanma durumlarının belirlenmesine yönelik 16 farklı soru yer almaktadır. İlgili alan yazın taramasının gerçekleştirilmesinin ardından özel eğitim destek hizmetlerinin belirlenmesi yönelik ülkemizde yapılan araştırmaların incelenmesiyle formda yer alan sorular oluşturulmuştur. Formda yer alan sorulara ilişkin özel eğitim alanında doktora eğitimini tamamlamış iki uzmandan alınan uzman görüşü alınmıştır. Uzmanların görüş ve önerileri doğrultusunda form düzenlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Oluşturulan formun amaç ve içeriğe uygunluğunun belirlenmesi için farklı okullarda çalışan üç öğretmenin gönüllü katılımlarıyla ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama için seçilen okulların okul yöneticileri ile görüşülerek, araştırma amacı ve uygulama hakkında gerekli bilgiler verilmiştir. Daha sonra yapılan ikinci görüşmeyle okullarında ön uygulamaya katılım göstermek isteyen gönüllü öğretmenler ile görüşmenin yapılacağı gün ve saat belirlenmiştir. Belirlenen gün ve saatler araştırmacı okullara giderek öğretmenler odasında öğretmenler ile bire-bir görüşerek ön uygulama sürecini tamamlamıştır. Ön uygulamanın ardından formun amaç ve içeriğe ilişkin herhangi bir düzenlemeye gereksinimi olmadığı belirlenmiş ve forma son hali verilmiştir.

Araştırmanın katılımcılarının belirlenebilmesi için gerekli izinler alındıktan Bursa iline bağlı merkez ilçelerdeki RAM'lar ile görüşülerek katılımcılar için belirlenen ölçütlere uygun olan öğretmenler ve öğrenciler belirlenmiştir. Okulların yöneticileri ve öğretmenlerle telefon görüşmeleri yapılarak araştırma kapsamı, alınan izinlerle ilgili gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllük gösteren öğretmenler için en uygun tarih ve saatler belirlenerek her bir öğretmen ile yüz yüze görüşme sağlanmıştır. Ayrıca araştırmacı öğrencilerin okullarında ve RAM'da bulunan ilgili kayıtlarını inceleyerek öğrencilere ilişkin bilgileri edinmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanılmış ve elde edilen verilerden çeşitli çıkarımlar yapabilmek için içerik analizi yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler hiçbir değişiklik yapılmadan olduğu gibi yazılı metine dönüştürülmüştür. Ayrıca formlarda bulunan bazı soruların cevapları için frekans ve yüzdelik dağılımları hesaplanmıştır. Her bir öğretmenin dokümanı S.Ö. 1, S.Ö.2 şeklinde ayrı ayrı kodlanmıştır. Araştırmacı katılımcıların tamamına kişisel bilgilerin gizli tutulacağına elde edilen verilerin araştırma amacıyla kullanılacağına ve alınan izinlere ilişkin bilgilendirme yapmış ve yazılı beyanda bulunmuştur. Ayrıca yapılan görüşmelere ilişkin katılımcıların

cevaplarının yüzdelerinin, frekans analizlerin belirlenebilmesi için dökümlerin iki farklı uzman tarafından incelenmesini sağlamıştır. Analizler sonucunda uzmanlar arasında tutarlılık sağlandığı görülmüştür.

BULGULAR

Öğrenci bilgi ve öğretmen görüşme formundan sağlanan bilgilerden oluşturulan araştırma bulguları aşağıda yer almaktadır.

Öğrencilerin Tanılarına ve Önerilen Özel Eğitim Hizmetine İlişkin Bulgular

Bursa ili Osmangazi, Yıldırım ve Nilüfer merkez ilçelerinde 32 farklı ilkokulda görev yapan 50 sınıf öğretmeninin sınıflarında kaynaştırma uygulamasına devam eden 56 öğrenci bulunmaktadır. Öğretmenlerin yapılan görüşmelerde öğrencilerinin tanılarına ve önerilen özel eğitim hizmetlerine dair verdikleri cevaplara yönelik olarak oluşturulan bulgular Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin tanı durumları ve önerilen özel eğitim hizmetleri

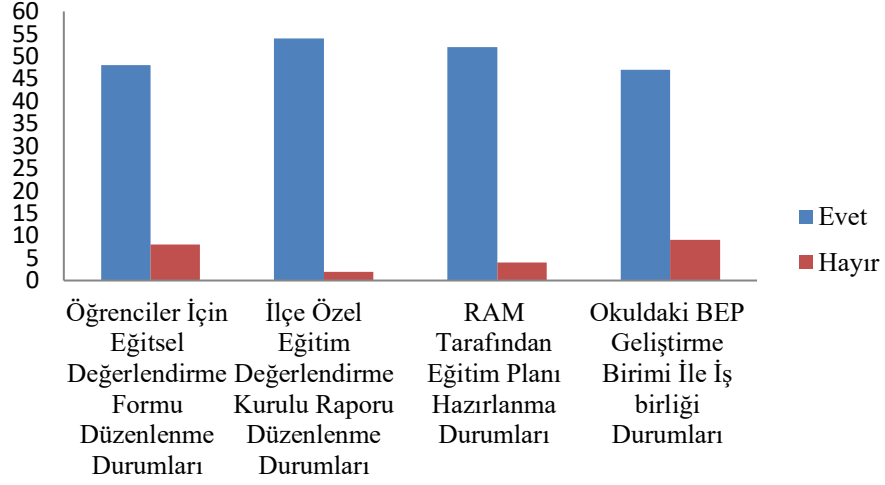
Tanı	N	%	Önerilen Özel Eğitim Hizmetleri	N	%
Hafif düzeyde zihinsel yetersizlik	45	80.3	Tam zamanlı kaynaştırma eğitimi	43	76.7
Hafıza güçlüğü	1	1.7	Rehabilitasyon merkezi	5	8.9
Dil konuşma güçlüğü	4	7.1	Bilmiyorum	4	7.1
Özel öğrenme güçlüğü	3	5.3	Destek eğitim odası	2	3.5
Bilmiyorum	3	5.3	Fizik tedavi	1	1.7
			Okul	1	1.7
Toplam	56	100	Toplam	56	100

Öğretmenlerin yapılan görüşmelerde kaynaştırma uygulamasına devam eden 56 öğrencinin 45’inin (%80) hafif düzeyde zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrenci olduğunu, 43’ünün (%76) önerilen özel eğitim hizmetini tam zamanlı kaynaştırma eğitimi olarak belirttikleri görülmektedir.

Öğretmenlerin Öğrencilerinin Eğitsel Değerlendirme Formu, İlçe Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Raporu, RAM Tarafından BEP Düzenlenmesi ve BEP Geliştirme Birimiyle İş Birliğine İlişkin Bulgular

Araştırmanın katılımcıları olarak belirlenen 50 öğretmene 56 öğrenci için eğitsel değerlendirme formu düzenlenmesine ilişkin bulgular incelendiğinde 48’i (%86) düzenlendiğini belirtirken, 8’i (%14) düzenlenmediğini belirtmiştir. İlçe özel eğitim değerlendirme kurul raporu düzenlenme durumlarını belirtmeleri istendiğinde ise 56 öğrencinin 54’ü için ‘Evet’ (%96), 2’si ‘Hayır’ (% 4) cevabı alınmıştır. Ayrıca 56 öğrencinin RAM tarafından eğitim planı hazırlanması ile ilgili olarak da 52’si (%92,8) ‘Evet hazırlanmıştır’, 4’ü (%7,2) ‘Hayır hazırlanmamıştır’ cevabı vermişlerdir. RAM tarafından eğitim planı hazırlandığını belirten 52 öğretmenin 49’u kişisel bilgilerinin yazıldığını, 50’si performans düzeyinin ve yıllık amaçların belirlendiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlere BEP geliştirme birimi ve BEP hazırlamada işbirliği sorulduğunda ise 50 öğretmenin 47’si (%94) ‘Evet’, 3’ü (%6) ‘Hayır’ cevabı

vermişlerdir. Öğretmenlerin öğrencilerinin eğitsel değerlendirme formu, ilçe özel eğitim değerlendirme kurulu raporu, RAM tarafından BEP düzenlenmesi ve BEP geliştirme birimi ile iş birliği cevaplarına ilişkin bulgulara aşağıda (Şekil 1) yer verilmektedir.

Şekil 1. İş birliği cevaplarına ilişkin bulgular

BEP Geliştirme Biriminin Okul Dışından Aldığı Yardıma İlişkin Bulgular

50 öğretmenin 16'sı (% 32) BEP geliştirme biriminin BEP geliştirme sürecinde okul dışında iş birliği yaptığını belirtmektedir. İş birliğinde bulunduğu belirten 16 öğretmenin iş birliği yaptığı kişiler, iş birliği sıklıkları ve sürelerine ilişkin bulgular Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3. BEP geliştirme biriminin okul dışından aldığı yardıma ilişkin öğretmen görüşleri

		N	%
Yardım aldıkları kuruluşlar	Rehberlik ve Araştırma Merkezinden	7	43.7
	Rehabilitasyon merkezinden	6	37.5
	Hastaneden	3	18.7
Yardım alma süreleri	1 senedir	9	56.2
	2-3 senedir	5	31.2
	4 senedir	2	12.5
Yardım alma sıklıkları	Haftada bir	4	25
	Yılda bir	5	31.2
	Yılda üç	3	18.7
	İhtiyaç halinde	4	25

16 öğretmenin 7'sinin RAM'dan, 9'unun bir senedir, 5'inin ise yılda bir kere BEP geliştirme sürecinde okul dışında bir kurumdan yardım talebinde bulundukları görülmektedir.

Sınıflarında Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarından Yararlanan Öğrencisi Bulunan Öğretmenlerin BEP Hazırlama Sürecine ve Hazırlanan BEP’lerin İçeriğine İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin 56 öğrencinin 47’si için BEP hazırlandığını, 9’u için BEP hazırlanmadığını belirttikleri görülmektedir. Tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarına devam eden öğrencileri için BEP hazırlandığını belirten öğretmenlerin BEP’in içeriğine yönelik görüşleri Tablo 4’de gösterilmektedir.

Tablo 4. Okulda hazırlanan BEP’in içeriğine yönelik öğretmen görüşleri

BEP İçeriği	Evet N	Hayır N
Amaç yazımı		
Uzun dönemli amaçlar	47	9
Kısa dönemli amaçlar	47	9
Öğretimsel amaçlar	45	11
Destek hizmetler (Türü, süresi, sıklığı, uygulayıcısı, yeri)	44	12
Öğretim Yöntemi-tekniki	43	13
Eğitim materyalleri		
Değerlendirme		
Yöntemi-tekniki	43	13
Materyalleri		
Fiziki ortama yönelik düzenlemeler	43	13
Problem davranışları azaltma-uygun davranışları artırma	29	27
Müdahale yöntem ve teknikleri		
Ortam düzenlemeleri		
Önceden eğitim aldığı kuruma-kuruluşa ilişkin bilgiler	20	36

Sınıflarında tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarından yararlanan öğrencisi bulunan öğretmenlerin problem davranışları değiştirmeye yönelik tedbirlerin ve öğrencinin önceki eğitim ortamına ilişkin bilgilerin BEP’in içeriğinde bulunmadığını belirttikleri görülmüştür.

Öğretmenlerin Destek Hizmetlere İlişkin Gereksinim Duydukları Alanlar, Destek Hizmet Alma Durumları, Aldıkları Destek Türlerine İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin destek hizmetlere ilişkin gereksinim duydukları alanlara, destek hizmet alma durumlarına, aldıkları destek türlerine ve öğrencileri için sunulan destek hizmet türlerine ilişkin bulgular öğretmen görüşme formunda yer alan sorulara verdikleri cevaplara yönelik olarak oluşturulmuştur.

Araştırmanın katılımcıları arasında yer alan 50 öğretmenin 29’u öğrencilerinin eğitimleri ile ilgili destek hizmete gereksinim duyduklarını belirtirken 21’i gereksinim duymadıklarını belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlere destek hizmet alma durumları sorulduğunda 50 öğretmenin sadece 4’ü destek hizmet

aldığını, 46 öğretmen ise herhangi bir destek hizmet almadığını söylemiştir. 29 öğretmenin destek hizmetlerde gereksinim duyduğu konulara ilişkin görüşleri ve destek hizmet aldığını belirten 4 öğretmenin aldığı destek türleri Tablo 5’de belirtilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin destek hizmet gereksinimleri ve destek hizmet alma durumları

Öğretmenlerin destek hizmetler gereksinimleri		N	%
Öğretmenlerin Destek Hizmet Gereksinimleri	Problem davranışları azaltma ve davranış değiştirme yöntemleri	12	41.3
	Öğretim yöntemleri	8	27.6
	Matematik öğretimine ilişkin öğretim yöntemleri	6	20.6
	Dil konuşma ve iletişim becerilerine ilişkin öğretim yöntemleri	2	6.8
	Zihinsel Engellilerin Eğitimi	1	3.4
	Toplam	29	100
Sınıf öğretmenlerinin destek hizmet alma durumları			
Destek hizmeti sunan kişi	Okul Rehber Öğretmeni	3	
	Diğer Öğretmenler	1	
Desteğin Türü	Müşavirlik	4	
Desteğin süresi/sıklığı	Gerek duyuldukça	4	

Öğretmenlerin en çok problem davranışlarla baş etme ve değiştirme yöntemleri en az ise zihinsel yetersizliği olan bireyler ve eğitimleri ile ilgili destek hizmetlere gereksinim duydukları görülmektedir.

Öğretmenlerin Tam Zamanlı Kaynaştırma Uygulamalarına Devam Eden Öğrencileri İçin Sunulan Destek Hizmet Türlerine İlişkin Görüşleri

Araştırmanın katılımcıları arasında yer alan 50 öğretmenin 24’ü (%48) öğrencilerini için sınıf içinde destek hizmet aldıklarını belirtirken, 26’sı (%52) sınıfa yönelik herhangi bir destek hizmet almadığını belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerin 40’ı (%80) öğrencilerinin destek eğitim odasından yararlandığını, 10’u (%20) ise destek eğitim odasından herhangi bir hizmet almadığını ifade etmiştir. Öğretmenlerin öğrencilerinin destek eğitim odasından yararlanmalarına ilişkin görüşleri Tablo 6’da belirtilmiştir.

Tablo 6. Destek eğitim odası hizmeti alan öğrencilerin hizmeti sunan kişi, süre, ders, sıklığına ilişkin durumları

		N	%
Hizmeti sunan kişi	Sınıf öğretmeni	37	92.5
	Sosyal bilgiler öğretmeni	1	2.5
	Fen bilgisi öğretmeni	2	5
	Toplam	40	100
Destek eğitim odasından faydalanma süresi	1 senedir	20	50
	2 senedir	12	30
	3-4 senedir	8	20
	Toplam	40	100
Öğrencinin desteklendiği dersler	Okuma yazma ve Türkçe	27	67.5
	Matematik	11	27.5
	Fen bilgisi	1	2.5
	Hayat bilgisi	1	2.5
	Toplam	40	100
Destek eğitim odasından faydalanma sıklığı	Günde ortalama 2 saat	18	45
	Günde ortalama 1 saat	13	32.5
	Günde ortalama 4 saat	8	20
	Günde ortalama 5 saat	1	2.5
	Toplam	40	100

Destek eğitim odasında hizmet sunan öğretmenlerin çoğunluğunu sınıf öğretmenlerinin oluşturduğu öğrencilerin çoğunluğunun bir senedir destek eğitim odasından hizmet aldığı görülmektedir.

TARTIŞMA

Araştırma bulgularından ilki, öğretmenlerin sınıflarında bulunan kaynaştırma öğrencilerinin tanıları ve önerilen özel eğitim hizmetlerine yönelik bilgi düzeyleridir. Araştırmada katılımcı olarak belirlenen öğretmenlerin sınıflarında tam zamanlı kaynaştırma uygulamasına devam eden öğrencilerin tamamı hafif düzeyde zihinsel yetersizlik tanısı almış öğrencilerdir. Katılımcı 50 öğretmen 56 öğrencinin 45'i için öğrencilerinin tanılarına ilişkin bilgiye sahipken 11'i farklı tanı gruplarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (% 80) öğrencilerinin tanıları ve önerilen özel eğitim hizmetlerine ilişkin bilgilerinin bulunmasının olumlu olduğu düşünülmektedir. Bu düşünceye rağmen 11 öğretmenin öğrencilerinin tanılarına ilişkin farklı bilgilerinin olmasının öğrencilerinin genel özelliklerine ilişkin yeterli değerlendirmeler yapamamalarına, öğrencilere ilişkin farklı tutumlar geliştirmelerine, eğitim plan ve programlarının uygun yürütülmesini olumsuz etkileyebilecektir. Ayrıca öğrencilerin tamamı için önerilen özel eğitim hizmetinin tam zamanlı kaynaştırma eğitimi olmasına rağmen öğretmenlerin 43'ünün (%76) önerilen özel eğitim hizmetini tam zamanlı kaynaştırma eğitimi

olarak belirtmesinin diğer öğretmenlerin öğrencileri için önerilen özel eğitim hizmetinin belirtildiği yönlendirme raporlarını incelemediklerini düşündürmektedir.

Araştırmanın ikinci bulgusu ise sınıflarında hafif düzeyde zihinsel yetersizlik tanısı ile kaynaştırma uygulamasına devam eden öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinin eğitsel değerlendirme formlarının (%86), ilçe özel eğitim değerlendirme kurulu raporlarının (%96) RAM tarafından eğitim planlarının (%92) çoğunlukla hazırlandığını beyan etmeleridir. Eğitsel değerlendirme formu öğrencinin sınıf öğretmeni, ailesi, rehber öğretmen ve okul yönetimi tarafından iş birliği ile yürütülen sürecin sonunda öğrencinin performans düzeyini, okul-sınıf içerisindeki durumları, davranışsal değerlendirme sonuçlarını içeren bir formdur. Bu form öğrencinin eğitsel değerlendirme sürecini yürütecek olan RAM için eğitsel değerlendirme sürecini en uygun biçimde yürütebilmelerinde yol gösterici, kolaylaştırıcı faktörlerden biridir. Eğitsel değerlendirme formunun eğitsel değerlendirme öncesi RAM'a gönderilmesi değerlendirme sürecinde rol oynayan uzmanların değerlendirme sürecini daha başarılı yürütmesini sağlayabilecektir. Akdemir Okta (2008), tarafından yürütülen araştırmada eğitsel değerlendirme formlarının hazırlanma oranının (%75) bu araştırmanın sonuçlarından daha az olduğu görülmekle birlikte RAM'a yönlendirmeler sırasında eğitsel değerlendirme formunun çoğunlukla hazırlandığı bulgusunu destekleyici niteliktedir.

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nde eğitsel değerlendirme ve tanılama süreci sonunda özel eğitime gereksinimi bulunan öğrencilerin özel eğitim değerlendirme kurulu raporu düzenlenerek eğitim ortamlarına ve özel eğitim hizmetlerine yönlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Öğrencilerin İlçe özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından değerlendirilerek incelenmesi, bu değerlendirme sonuçlarını raporlaştırarak okul ve öğretmenlere göndermesi zorunlu kılınmıştır. Bu rapor öğrencinin güçlü ve zayıf yönlerini belirtmesi ve eğitim programının öğrenciye en uygun şekilde oluşturulması için yol gösterici bir nitelik taşımaktadır. Çerezci (2015), araştırmasında öğrencilerin %65,5' i için 'İlçe Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu' raporlarının hazırlandığını bulgulamıştır. Bu araştırmada da (% 4) katılımcı öğretmenler tarafından öğrencileri için ilçe özel eğitim değerlendirme kurulu raporlarının hazırlanmadığı belirtilmiştir. Ancak tüm öğrenciler için RAM'lar tarafından yapılan eğitsel değerlendirme sunucunda raporun hazırlandığı ve öğrencilerin ilgili kayıtlarında var olduğu görülmüştür. Sonuç olarak ilçe özel eğitim değerlendirme kurulu raporlarının ya okul tarafından öğretmenlere iletilmemiş ya da öğrencinin okuluna gönderilmemiş olabileceği akla gelebilecektir. Raporun öğrenciye sunulacak olan destek hizmetlerde belirleyici rolü düşünüldüğünde öğretmenlerin ilçe özel eğitim değerlendirme kurulu raporlarına dair inceleme ve talep etme farkındalıklarının artırılması gerektiği bu araştırmanın bulgularına dayanılarak söylenebilecektir. Ayrıca RAM'da bulunan öğrenci dosyaları incelendiğinde öğrencilerin tamamına yönelik olarak RAM tarafından hazırlanan eğitim planlarının bulunduğu yapılan incelemeler sonucunda görülmüştür. Ancak öğretmenlerin %8'i öğrencilerinin RAM tarafından hazırlanan bir eğitim planının bulunmadığını belirtmiştir. Bu bulgu tartışıldığında hazırlanan planların okula ve öğretmenlere ulaşmasında çeşitli

sorunların bulunduğu ya da öğretmenlerin hazırlanan planların farkında olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Kurumlar arasında iş birliğinin ve farkındalığın artırılmasına yönelik destekleyici çözüm önerilerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmanın bir diğer bulgusu da öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda bulunan BEP geliştirme birimlerine yöneliktir. Bep Geliştirme Birimi'nin Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim yapılan okullarda oluşturulması Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre zorunludur. Yönetmeliğin belirttiği bu duruma rağmen öğretmenlerin %6' sının okullarında BEP geliştirme biriminin bulunmadığını ve herhangi bir iş birliğinde bulunmadıklarını belirtmeleri oldukça şaşırtıcıdır. Bu durum tam zamanlı kaynaştırma uygulamasına devam eden öğrenciler için hazırlanması gereken eğitim planlarının birim ile iş birliği içerisinde hazırlanmadığını göstermektedir. Bu araştırmanın sonuçları okulların tamamında BEP geliştirme biriminin bulunmadığını belirleyen araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Akdemir Okta (2008)'nin araştırmasından günümüze karar uzanan zaman diliminde Bep geliştirme birimlerinin okullarda bulunma oranlarının arttığının görülmesine rağmen halen tüm okullarda Bep geliştirme birimi bulunmadığı ortaya çıkmaktadır. Aydın (2015) ise araştırmasında bu araştırmanın sonuçlarına tutarlı olarak okullarda Bep geliştirme birimlerinin bulunduğunu ama birimlerin görev ve sorumluluklarını yerine getirmede ciddi sorunlar ile karşılaştıklarını belirtmektedir. Araştırmanın Bep geliştirme birimine ilişkin bir diğer bulgusu da var olan birimlerin BEP geliştirme sürecinde diğer kişi ve kurumlar ile iş birliğine gereksinim duymadıklarını ya da gereksinim duydukları alanlarda talep ettikleri yardıma uygun şekilde karşılık alamadıkları yönündedir. Birimlerin iş birliğinde bulunduğu kurumların RAM'lar ve rehabilitasyon merkezleri olduğu, sıklık ve süre olarak oldukça sınırlı miktarda iş birliğinde bulundukları görülmektedir. Bu sonuçlar BEP geliştirme birimlerinin eğitim programı hazırlama sırasında danışmanlık hizmetlerinden yeterince faydalanmadıklarını, görev ve sorumluluklarını yerine getirmede sınırlılıklar yaşadıklarını (Aydın, 2015) belirleyen araştırma bulguları ile örtüşmektedir

Öğretmenlerin BEP hazırlama sürecine ve hazırlanan BEP'lerin içeriğine yönelik bulguları öğretmenlerin yaklaşık %5 inin öğrenci bilgilerinin, eğitim performansının, yıllık amaçların yazılı olmadığını belirttiklerini göstermektedir. Oysaki öğrencilerin dosyalarında yer alan ve RAM tarafından hazırlanan eğitim planları incelendiğinde belirlenen başlıklara ilişkin tüm bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Tüm bu bulgular bu öğretmenlerin RAM tarafından hazırlanan eğitim planlarını BEP geliştirme sürecinin niteliğini arttırmak, öğrencinin eğitsel gereksinimlerini belirlemek adına incelemedikleri ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun ise eğitim planlarına ve içeriğine yönelik bilgi sahibi olmaları oldukça olumlu bir sonuçtur. Bu araştırmanın sonuçları Akdemir Okta'nın (2008) eğitim planlarının hazırlanmadığını belirttiği araştırmanın tersine bulgular ortaya koymaktadır.

Tam zamanlı kaynaştırma uygulamasına devam eden her öğrenci için BEP hazırlamanın yasal bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmasına rağmen öğretmenlerin 56 öğrencinin 47'si için BEP

hazırladığını, 9'u için hazırlanmadığını belirttikleri görülmektedir. Öğrencilerin eğitim öğretim yaşantıları için önemli bir yol haritası oluşturan BEP'in hazırlanmamış olması az olsa bile öğrenciler ve öğretmenler için oldukça olumsuz bir durumdur. İlgili alan yazın incelendiğinde de Çerezci (2015), öğrencilerin %65 i, Akdemir Okta (2008) 25 öğrenciden 18'i için BEP hazırlandığını ortaya koymaktadır. Var olan BEP'lerde ise uzun-kısa dönemli amaç, destek özel eğitim hizmetinin türü, süresi, sıklığı, bu hizmetin kimler tarafından nerede nasıl sağlanacağı, öğretim ve değerlendirmede kullanılacak yöntem-teknik, araç-gereç, eğitim materyalleri, eğitim ortamına ilişkin düzenlemelerin yazılı olduğu görülmektedir. Ancak sınıflarında tam zamanlı kaynaştırma uygulamalarından yararlanan öğrencisi bulunan öğretmenlerin çoğunluğunun problem davranışları değiştirmeye yönelik tedbirlerin BEP'in içeriğinde bulunmadığını belirttikleri görülmüştür. Bu durum sınıf içerisinde ortaya çıkan problem davranışlar nedeniyle öğretmenlerin etkili öğretim uygulamalarına yer verememelerine ve tam zamanlı kaynaştırma uygulamasının hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrenci, akranları için dezavantajlı bir duruma gelmesine neden olabilecektir. Öğretmenlerin özel eğitim alanına ilişkin belirttikleri sınırlı bilgi düzeyleri ve mezun oldukları lisans programları düşünüldüğünde etkili öğretim uygulamaları için davranış kontrolüne yönelik gerekli tedbirlerin BEP içerisinde ayrıntılı olarak betimlenmesine gereksinim duyulduğu ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmanın sonuçları öğretmenlerin BEP hazırlamada sorunlar yaşadığını belirleyen araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir (Deniz ve Söğüt, 2018).

Araştırmanın bir diğer bulgusu ise öğretmenlerin destek hizmet gereksinimleriyle ilişkilidir. 21 öğretmen herhangi bir destek hizmete gereksinim duymadığını belirtirken, gereksinim duyduğunu belirten öğretmenlerin ise en çok problem davranışlarla baş etme, davranış değiştirme, öğretim yöntem ve tekniklerine yönelik gereksinimleri olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Bu gereksinim öğretmenlerin mezun oldukları programlar, lisans eğitimleri sırasında özel eğitime yönelik sınırlı ders almaları, görev yaptıkları okullarda düzenlenen eğitimlerin teorik içeriklerden oluşması gibi pek çok çeşitli nedene bağlı olabilecektir. Ayrıca destek hizmetlerden yararlandığını belirten 4 öğretmenin müşavirlik yoluyla, sınırlı ve düzenli olmayan bir şekilde destek aldığını belirttiği görülmektedir. Oysa öğretmenlerin farklı sorulara verdiği cevaplar karşılaştırıldığında aslında daha fazla sayıda öğretmenin destek hizmetlerden faydalandığı ortaya çıkmaktadır. Örneğin öğrencileri için sınıf içinde destek hizmetlerden yararlanma düzeyleri için 50 öğretmenin 24'ünün (%48) sınıf içinde destek hizmet aldıklarını, 26'sının (%52) sınıfa yönelik herhangi bir destek hizmet almadığını belirttiği görülmektedir. Bu bulgular öğretmenlerin destek hizmet kavramına ve içeriğine yönelik yeterli bilgi sahibi olmadıklarını ya da faydalandıkları hizmetlerin destek hizmet kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini düşünmüyor olmaları sonucu ortaya çıkarabilecektir. Bu araştırmanın sonuçları geçmiş yıllarda yapılan araştırma sonuçlarına (Akdemir Okta,2008; Semiz,2018) göre destek hizmetlerden yararlanma oranlarında artış olduğunu göstermekle birlikte öğretmenlerin destek hizmet kavramına ve içeriğine ilişkin bilgilerinin yeterli olmadığını da ortaya koymaktadır. Destek eğitim odalarına ilişkin

bulgular tartışıldığında ise öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%80) bu destek hizmetten faydalandıkları söylenebilmektedir. Destek özel eğitim hizmetlerinde destek eğitim odalarının önemli bir yer tutmasının nedeni olarak özel eğitim ve rehberlik hizmetleri yönetmeliğinin tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim yapılan okullarda özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için uygun ortam düzenlemeleri yapılır ve destek eğitim odası açılır maddesinin gereklerinin yerine getirildiği düşünülmektedir. Öğrencilerin destek eğitim odasından yararlanma sürelerinin ise öğretmenler tarafından günde 1-2 saat olarak belirtildiği görülmektedir. Sadece bir öğretmenin öğrencisi için günde 5 saat faydalandığı belirtmesi hem yasal düzenlemelere hem de öğrenci için alınan tam zamanlı kaynaştırma uygulamasına uygun gözükmemektedir. Bahsi geçen öğrencinin haftalık ders saatlerinde 25 saati bire bir destek eğitim odasında 5 saatini ise tam zamanlı kaynaştırma uygulamasına uygun olarak sürdürmesi mümkün değildir. Destek eğitim odalarında en çok görev alan kişiler sınıf öğretmenleri, verilen dersler ise okuma yazma-Türkçe ve matematik olarak belirlenmiştir. Bu bulgular ilkökul müfredatında temel alanlara yönelik olarak derslerin ders programlarındaki ağırlıkları düşünüldüğünde oldukça makul karşılanmaktadır. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin alan yeterlilikleri düşünüldüğünde mevcut koşullarda hizmeti sunan öğretmenlerin yeterlilikleri ve hizmet sundukları konular arasında uygunluk görülmektedir. Bu nedenlerle destek eğitim odasında verilen derslerdeki içerik ve hizmeti sunan kişi bakımından destek hizmetin uygun şekilde sunulduğunun söylenebilmesi mümkün olacaktır.

SONUÇ

Sonuç olarak bu araştırmada tam zamanlı kaynaştırma eğitim uygulamasına devam eden hafif düzeyde zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin sınıf öğretmenlerine sunulan destek hizmet türlerine ilişkin bulgular göz önüne alındığında araştırma sonuçları öğretmenlerin destek hizmet kavramına ve içeriğine ilişkin gereksinimlerinin sürmesine rağmen gerek yasal düzenlemelerde yapılan değişiklikler gerek sınıf öğretmenlerine yönelik düzenlenen uygulamalı eğitimler sonucunda olumlu gelişmelerin ortaya çıktığı söylenebilecektir. Araştırmadan elde edilen bulguların genellenebilirliğini arttırmak adına farklı illerde, farklı kademelerde ya da ülkemiz genelinde tüm yetersizlik türlerini kapsayan destek özel hizmetlerinin sağlanma durumlarını belirlemeye yönelik çalışmaların yapılması önerilebilecektir.

Ek Beyanlar

Yazar Katkısı

Araştırma tek yazarlıdır.

Finansman

Bu çalışma herhangi bir destek almamıştır.

Sorumlu Yapay Zekâ Kullanımı Beyanı

Bu çalışmada yapay zekâ araçlarından destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Çalışma tek yazarlıdır. Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırma için Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan 29.03.2019 tarihli ve 2019/03 sayılı karar ile etik onay alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Akdemir Okta, D. (2008). *Kaynaştırma sınıflarına devam işitme engeli olan öğrencilere ve sınıf öğretmenlerine sağlanan özel eğitim hizmetlerinin belirlenmesi*. [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi] (Tez Numarası: 220921).
- Arıkan, M. (2019). Türkiye'de özel eğitim, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin örgütleniş biçimi, personelinin görev, yetki ve sorumlulukları. M. Güven (Ed.) *Psikolojik danışma ve rehberlik* içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Avcıoğlu, H., Eldeniz Çetin, M. ve Özbey, F. (2005). Sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf ve branş öğretmenlerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi. *Özel Eğitimden Yansımalar* (s.79-89). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Aydın, A. (2015). *Zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilere destek eğitim odasında verilen eğitim hizmetlerine ilişkin öğretmen görüşleri*. [Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi].
- Batu, S. & Kırcaali-İftar, G. (2010). *Kaynaştırma*. (6.Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Batu, S. & Topsakal, M. (2003). Özel Eğitim Danışmanlığı Süreci ve Bir Danışmanlık Örneği *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 4, (1), https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000071.
- Cavkaytar, A.& Diken, İ.H. (2005). *Özel Eğitime Giriş*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çalışoğlu, M. & Tanışır, S. (2018). İlkokullarda kaynaştırma eğitimine ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, (2), 21-45. <https://doi.org/10.31463/aicusbed.465860>
- Çerezci, Ö. (2015). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Yapılan Kaynaştırma Eğitimi Uygulamalarının Kaynaştırma Kriterleri Açısından Değerlendirilmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi] (Tez Numarası: 381453).
- Gök, R. (2013). *Kaynaştırma eğitimi öğrencisi bulunan ilkokul sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma yöntemleri*. [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi] (Tez Numarası: 321934).
- Güzel, N. (2014). *Kaynaştırma öğrencisi olan ilköğretim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yaşadıkları sorunlar*. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Yeditepe Üniversitesi,] (Tez Numarası: 355918).

- Kalkan, S., (2020). Çoklu Yetersizliği Olan Öğrencilerin Genel Eğitim Müfredatına Erişimi. S. Rakap (Eds.) *Çoklu yetersizliği olan çocukların eğitiminde güncel yaklaşımlar* içinde (ss.211-231), Ankara: Vize Yayıncılık.
- Kara, Z. (2016). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi öğrencilerine yönelik tutumlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi] (Tez Numarası: 432580).
- Karabulut, A. (2018). Bütünleştirmede destekleyici özel eğitim hizmetleri: Danışmanlık, sınıf içi destek ve kaynak oda. M. Çitil (Ed.) *Bütünleştirme* içinde (s.21-39). Ankara: Vize Akademik.
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: Tanımı, Gelişimi Ve İlkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-13.
- Kuzgun, Y.& Deryakulu, D. (Eds.) (2006). *Eğitimde bireysel farklılıklar*. (2. Baskı) Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Marshall, M. N., & Rossman, G. B. (2014). Designing qualitative research. New York: Sage.
- Ökcün-Akçamuş, M. Ç. (2017). Bütünleştirme destek modelleri. H. Bakkaloğlu & B. Sucuoğlu (Eds.), *Okul öncesinde bütünleştirmeyi hayata geçirme* içinde (ss. 21-44). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Pamuk, Y. (2016). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri*. [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi] (Tez Numarası: 430711).
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel çalışma ve değerlendirme yöntemleri* (3. baskı). (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Pegem Yayıncılık. (Orijinal kitabın yayın tarihi 1990).
- Rakap, S. & Kalkan, S. (Çev. Eds.). (2017). *Özel gereksinimli çocukların eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık. [Original work: Kirk, S., Gallagher, J., & Coleman, M. R. (2015). Educating exceptional children (14th ed.). New York, NY: Cengage Learning].
- Sadioğlu, Ö. (2011). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve önerilerine yönelik nitel bir araştırma (Yayımlanmamış doktora tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Semiz, N. (2018). *Özel gereksinimli öğrencilere yönelik destek eğitim odası uygulamalarına ilişkin öğretmen ve aile görüşlerinin belirlenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi] (Tez Numarası: 511109).
- Söğüt, D. A., & Deniz, S. (2018). Sınıf öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlamada karşılaştıkları güçlükler ve kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 423-443. <https://doi.org/10.17556/erziefd.402532>
- Sucuoğlu, B. & Kargın, T. (2010). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları yaklaşımlar yöntemler teknikler*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Tuzcuoğlu, N. (2015). Türk Milli Eğitimi'nde Okul Destek Sistemleri. A.Oktay (Ed.) *Eğitim Bilimine Giriş* içinde (8. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yazıcıoğlu, T. (2018). Tersine kaynaştırma modeli ve uygulama örnekleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 4 (1), 39-48.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Şeçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar

Yılmaz, E. ve Melekoğlu, M. A. (2018). Kaynaştırma Eğitiminin Yasa ve Uygulamalardaki Durumunun Türkiye ve Avrupa Bağlamında Değerlendirilmesi. *Osmangazi Journal of Educational Research (OJER)*, 5(1), 1-17. Retrieved from <http://ojer.ogu.edu.tr/Storage/OsmangaziJournalOfEducationalResearch/Uploads/OJER-V5-N1-1-TR.pdf>